

проблема з переходом в режим онлайн-викладання в деяких навчальних закладах стала вельми актуальною.

Отже, виклики, які стоять перед сучасною системою освіти у світі й в Україні, є наслідком розвитку сучасного світу. Вимушений перехід у режим онлайн-освіти не змінив вектор її розвитку, але пришвидшив зміни та більш яскраво продемонстрував протиріччя.

Література:

1. Боуэн У.Г. Высшее образование в цифровую эпоху. М. : Издательский дом высшей школы экономики, 2018. – 224 с.

Прокопець В.В.

*Національний університет «Одеська юридична академія» (Україна,
м.Одеса),
аспірант кафедри філософії*

КОМБІНАТОРНИЙ МЕТОД В СТРУКТУРНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Метою даного дослідження стане розгляд важливості комбінаторного методу в побудовах структурної лінгвістики. Зокрема, буде здійснений аналіз «функціональної комунікативної моделі Якобсона» і співвідношень між елементами, функціями мови всередині комунікативної моделі. Також коротко буде експлікована теорія «мовних ігор» Людвіга Вітгенштейна.

Структурна лінгвістика – мовознавча дисципліна, предметом якої є мова, що вивчається з точки зору своєї формальної будови і організації її в цілому, а також з точки зору формальної будови утворення її компонентів як в плані вираження, так і в плані змісту. Формальна будова будь-якого компонента мови і мови в цілому називається його структурою. Одними з найбільш видатних представників структурної лінгвістики були: Фердинанд де Сосюр, Роман Якобсон, Миколай Трубецькой (Празька школа), Леонард Блумфілд (Американський структуралізм).

З позиції структурної лінгвістики мова являє собою структуровану єдність. З точки зору Сосюра, мова – це «соціальний продукт, сукупність необхідних умовностей, прийнятих колективом, щоб забезпечити реалізацію, функціонування здатності до мовленнєвої діяльності. Мова є суспільне встановлення, яке багато в чому відрізняється від інших суспільних установ: політичних, юридичних та ін. Щоб зрозуміти її специфічну природу, треба залучити ряд нових фактів». [4, с. 23]. Так у Блумфілда структура мови складається з різних рівнів: фонеми складають морфеми, морфеми – слова, слова – фрази. На кожному рівні паралельно структуруються форма і зміст, функція кожного елемента проявляється на наступному рівні. Завдання лінгвістики – вивчення граматичних структур. Допускалася можливість різних моделей, і були запропоновані критерії вибору оптимальної – найчастіше критерії найбільшої простоти, повноти і логічної несуперечності. [3].

Мова це складний, багатофункціональний, багаторівневий, динамічний комбінаторний світ, де валентні співвідношення мовних одиниць утворюють структурно вибудований інструмент. Не слід забувати, що всі сучасні світоглядні проблеми еманують або з мови, або з синтаксису. Нерозуміння синтагматичних відносин мовних одиниць і їх комбінаторного потенціалу веде до комунікативних проблем і семантичних парадоксів, які пронизують весь науковий і філософський лексикон. Дуже часто ми зустрічаємо людей, які не можуть прийти до розуміння через проблеми дефініцій, визначень. Неможливість консенсусу в наукових дисциплінах може привести до глухого кута і надмірної диференціації в самих наукових дисциплінах. У науковому дискурсі ми можемо побачити, як, наприклад, біолог не розуміє фізика, тому що вони використовують різний інтелектуальний інструментарій, фізика та біологія наповнені різними соціолектами. За допомогою комбінаторного методу структурні лінгвісти і філософи мови намагалися відшукати якийсь «алфавіт» універсальї, зшити все воедино. Роман Якобсон прийшов до «бінарних опозицій» і через лінгвістичний аналіз «поетичної функції» винайшов одну з найдосконаліших моделей комунікації, Людвіг Вітгенштейн – до «мовних ігор».

Потенційна здатність мовних одиниць поєднуватися одна з одною реалізується в певних лінгвістичних умовах, або контексті, тобто семантично закінченому відрізку тексту, або висловлюванні, яке дозволяє визначити значення даного слова або поєднання слів. Ранній

Вітгенштейн не надавав особливої уваги «контекстам». В «Логіко-філософському трактаті» мова відображає світ, тому що логічна структура мови ідентична онтологічній структурі світу. Світ складається з фактів, а не з об'єктів, як вважається в більшості філософських систем. Світ представляє весь набір існуючих фактів. Вся мова – це повний опис всього, що є в світі, тобто всіх фактів. Мова допускає також опис можливих фактів. Так представлена мова повністю підпорядковується законам логіки і піддається формалізації. Всі пропозиції, що порушують закони логіки або не належать до спостережуваних фактів, вважаються Вітгенштейном безглуздими. «Трактат» – це прекрасна комбінаторна робота, де прості речення є однією з головних елементів системи. [1, с. 10-11].

Всі ці роздуми і неправильна інтерпретація «Трактату» логічними позитивістами згодом приведуть до написання «Філософських досліджень», де буде дана теорія «мовних ігор» – комплексу ідей, в якому мова розуміється вже як рухома система контекстів. На нашу думку, Вітгенштейн за допомогою комбінаторного методу глибоко досліджував можливості дистрибуції – це безліч всіх оточень (контекстів), в яких зустрічається певний елемент, тобто безліч всіх (різних) можливих позицій елемента щодо позицій інших елементів. Ми акцентували увагу на мовній теорії Вітгенштейна, бо вона частково схожа з моделлю Якобсона. У Вітгенштейна немає ніякого сенсу слова поза самого слова, він говорить: «Сенс слова – це його використання». [2].

Як бачимо, мова ситуативна, динамічна, Вітгенштейн не говорить, що мова зайнята виключно комунікацією. Це означає, що функція мови – це одна з тисяч можливих функцій. А основної функції просто немає, і будь-яка функція – одна з тисяч можливих. Тут-то він і схожий з Якобсоном, хоча Якобсон виділяє шість мовних функцій. Одна з них референтна – та, що означає. Тобто, коли ми говоримо, наприклад: «йде дощ», – ця фраза означає логічну форму, що там йде дощ, істинне. Однак, якщо ти сів на зупинці і почав говорити з бабусею про погоду, і ти підтримуєш цю бесіду, то там немає ніякої означальної функції, твої слова нічого не означають, тому що мета інша, мова виконує функцію перевірки (мова як багатофункціональний інструмент) «каналу», тому що ти говориш про погоду з бабусею виключно, щоб перевірити власний голос, чи не хрипить він у тебе, бо ти ні з ким ще не говорив з ранку. Це в принципі рівнозначно тому, щоб постукати пальцем по мікрофону, щоб перевірити чи працює мікрофон чи ні, це теж функція мови і вона нічого не означає.

Отже, у Якобсона шість функцій мови, а з точки зору Вітгенштейна, як ми побачили, їх безліч. Мову слід вивчати у всій різноманітності її функцій. [5, с.197].

Для Вітгенштейна, наприклад, у команди будівельників, які кидають дошки, своя функція, у них будівельна функція мови, функція мови в даному випадку – мова спеціально «заточена» під те, щоб передавати один одному будь-які деталі, інструменти, це ще називається формою життя мови. «Слово позначати вживається найбільш прямим чином, очевидно, тоді, коли на предметі, який позначається, проставляється знак. Уяви собі, що на інструментах, застосовуваних А в будівництві, проставлені певні знаки. Коли А показує помічнику один з таких знаків, той приносить йому інструмент, позначений цим знаком». [2]. Тут ми можемо споглядати комбінаторні моменти, адже форма життя мови залежить від контексту, безліч контекстів зумовлюють можливе поєднання і стан елементів (мовних одиниць), тобто безліч конструкцій в мовному світі.

У Якобсона в статті «Лінгвістика і поетика» за допомогою комбінаторного методу вибудовується цілісна картина комунікативної моделі. Компоненти (елементи) комунікаційної моделі ідеально співвідносяться з функціями мови. І навіть більше того, ланцюг самих елементів стає нерозривним, бо одне обумовлює інше, одне не може існувати без другого. Адресант без адресата, контекст без повідомлення. Таким чином народжуються поєднання елемента і функції, кожному компоненту відповідає певна функція, адресанту – емотивна, адресату – конативна, повідомленню – поетична, контакту – фатична, коду – метамовна, контексту – референтативна. Ці комбінації немов шикуються в ідеальний звукоряд, ця модель одна з головних прикрас структурної лінгвістики. Кожному з цих шести факторів відповідає особлива функція мови. Однак навряд чи можна знайти мовленнєві повідомлення, що виконують тільки одну з цих функцій. Відмінності між повідомленнями полягають не в монопольному вияві будь-якої однієї функції, а в їх різній ієрархії. Словесна структура повідомлення залежить перш за все від переважаючої функції. Проте, хоча установка на референт, орієнтація на контекст – коротше, так звана референтативна (денотативна, або когнітивна) функція є центральним завданням багатьох повідомлень, лінгвіст-дослідник повинен враховувати і побічні прояви інших функцій. [5, с. 198].

Таким чином, ми приходимо до висновку, що комбінаторний метод грає важливу роль в побудовах структурної лінгвістики. Особливо

важливі лінійні відносини мовних одиниць і їх комбінаторний потенціал, їх сполучуваність, яка проявляється на рівні мови і являє собою реалізацію валентності. Комбінаторний метод активно використовується в складанні словосполучень, підпорядкованих певним комунікативним завданням при даних умовах їх реалізації. Комбінаторика, як і синтагматика, є важливим ядром структурної лінгвістики. У Вітгенштейна комбінаторні моменти помітні в «мовних іграх». Якобсон вибудував свою комунікативну теорію, використовуючи комбінаторний метод для побудови сполучень функцій мови з елементами комунікативної моделі, та сполучень самих компонентів.

Література:

1. Витгенштейн Л. Логико-философский трактат / Людвиг Витгенштейн; [пер. с нем. Л. Добросельского]. — Москва: Издательство АСТ, 2018.
2. Витгенштейн Л. Философские исследования/Людвиг Витгенштейн; [пер. с нем. Л. Добросельского]. — Москва : Издательство АСТ, 2018. — 352 с. — (Философия – Neoclassic).
3. Мурат В. П. Дескриптивная лингвистика // Лингвистический энциклопедический словарь, М., 1990).
4. Соссюр Ф. де. Курс общей лингвистики. – Екатеринбург: Издательство Уральского университета, 1999.
5. Якобсон Р. Лингвистика и поэтика // Структурализм: «за» и «против». М., 1975.

Сумарокова Л.Н.

Национальный университет «Одесская юридическая академия»

(Украина, г. Одесса),

доцент кафедры философии,

кандидат философских наук, доцент

ЛОГИКА В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАНИИ: ОЦЕНКА ПО ФИЛОСОФСКОМУ «ГАМБУРГСКОМУ СЧЕТУ»

До сих пор казавшиися бесспорными истины: «логика – часть философии», «логика – фундаментальная дисциплина в образовании», – сегодня проблематизированы и стали предметом оживленных